

DANSK SPROGNÆVN

Årsberetning 2003

Dansk Sprognævn
maj 2004

Årsberetning 2003

© 2004 by Dansk Sprognævn, Copenhagen

Trykt hos KopiService, Det Humanistiske Fakultet, Københavns
Universitet

Printed in Denmark 2004

ISBN 87-89410-16-5

INDHOLD

MEDLEMMER	<u>4</u>
Repræsentantskab beskikket for perioden 1.1.2003-31.12.2005.....	<u>4</u>
Arbejdsudvalg for perioden 1.1.2003-31.12.2005.....	<u>5</u>
FORSKNINGSUDVALGET	<u>5</u>
Medlemmer 1.7.2001-31.12.2003.....	<u>5</u>
Møder	<u>5</u>
MEDARBEJDERE.....	<u>5</u>
MØDER.....	<u>7</u>
Årsmøde og repræsentantskabsmøde.....	<u>7</u>
Arbejdsudvalgsmøder	<u>7</u>
NORDISK SAMARBEJDE.....	<u>8</u>
De nordiske sprognævns årsmøde.....	<u>8</u>
Nordisk Sprogråd	<u>8</u>
DEN EUROPÆISKE SAMARBEJDSORGANISATION FOR NATIONALE SPROGINSTITUTTER	<u>8</u>
KONTAKTER MED ANDRE INSTITUTIONER MV.	<u>9</u>
ORDSAMLINGEN	<u>10</u>
OPLYSNING OG RÅDGIVNING.....	<u>11</u>
Spørgsmål og svar	<u>11</u>
Hjemmesiden.....	<u>12</u>
Vejledning mv.	<u>12</u>
Elektronisk svarbase.....	<u>13</u>
FORSKNINGSBERETNING.....	<u>13</u>
PUBLIKATIONER MV.	<u>14</u>
Publikationer udsendt af Sprognævnet eller i nævnets skriftserie....	<u>14</u>
Publicerede arbejder af nævnets medarbejdere og pensionister	<u>15</u>
Foredrag og konferenceindlæg af nævnets medarbejdere	<u>16</u>
AKTIVITETSPLAN FOR 2004.....	<u>18</u>
Administration.....	<u>18</u>
Ordsamlingen	<u>18</u>
Oplysning og rådgivning.....	<u>19</u>
Retskrivningsordbogen	<u>19</u>
Andre institutionsprojekter	<u>19</u>
Personlige forskningsprojekter	<u>20</u>
REGNSKAB	<u>23</u>

MEDLEMMER

REPRÆSENTANTSKAB BESKIKKET FOR PERIODEN 1.1.2003-31.12.2005

Professor, dr.phil. *Niels Davidsen-Nielsen* (formand, personligt medlem)

Generalsekretær *Henrik Hagemann* (næstformand, Foreningen Norden)

Lektor *Erik Skøtt Andersen* (Dansklærerforeningen)

Tekster *Kirstine Baloti* (Dansk Journalistforbund)

Forfatteren *Suzanne Brøgger* (Det Danske Akademi)

Professor, dr.phil. *Frans Gregersen* (Undervisningsministeriet)

Redaktør *Connie Hedegaard* (Danmarks Radio og TV2)

Kommunikationsmedarbejder *Carsten Henriksen* (Dansk Standard)

Ledende redaktør *Ebba Hjorth* (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)

Sprog- og kommunikationskonsulent *Lotte Holm* (Statens Information)

Informationschef *Elise Holt* (Folketingets Informations- og Dokumentationsafdeling)

Skuespilleren *Solbjørg Højfeldt* (Dansk Skuespillerforbund)

Professor *Henrik Galberg Jacobsen* (Rektorkollegiet)

Forbundsformand *Birgitte Jensen* (Forbundet for Kommunikation og Sprog)

Lektor, dr.phil. *Bent Jørgensen* (Stednavneudvalget)

Lektor, dr.phil. *Henrik Jørgensen* (Rektorkollegiet)

Lektor *Ole Lauridsen* (Rektorkollegiet)

Direktør *Jørn Lund* (personligt medlem)

Chefredaktør *Bo Maltesen* (Danske Dagblades Forening)

Journalist *Birgit Meister* (Kulturministeriet)

Ledende oversætter og sprogrevisor *Grete Pagter Mortensen* (EU's Sprogtjeneste)

Lærer, forretningsudvalgsmedlem *Astrid Schjødt Pedersen* (Danmarks Lærerforening)

Forfatteren *Kirsten Rask* (Dansk Forfatterforening og Danske Skønlitterære Forfattere)

Professor, dr.phil. *Hanne Ruus* (Rektorkollegiet)

Fuldmægtig *Christina Staal* (Statsministeriet)

Lektor *Hanne Søderberg* (Dansklærerforeningen)
Lektor *Rita Therkelsen* (Rektorkollegiet)
Seminarielektor *Claus Tilling* (Modersmål-Selskabet)
Fuldmægtig *Nikolaj Aarø-Hansen* (Justitsministeriet).

ARBEJDSUDVALG FOR PERIODEN 1.1.2003-31.12.2005

Niels Davidsen-Nielsen (formand), *Henrik Hagemann* (næstformand),
Erik Skøtt Andersen, *Henrik Galberg Jacobsen*, *Birgitte Jensen*, *Bent Jørgensen*, *Jørn Lund*, *Birgit Meister*, *Grete Pagter Mortensen*.

FORSKNINGSUDVALGET

MEDLEMMER 1.7.2001-31.12.2003

Professor, dr.phil. *Frans Gregersen*, professor, dr.phil. *Carl Bache* (begge udpeget af Statens Humanistiske Forskningsråd) og seniorforsker, cand.mag. *Pia Jarvad* (udpeget af nævnets videnskabelige personale, formand for udvalget). Pr. 20.11.2003 afløste lektor, dr.phil. *Karsten Friis-Jensen* professor, dr.phil. *Frans Gregersen*.

MØDER

Forskningsudvalget har holdt et møde i 2003. Forskningsudvalget har drøftet Sprognævnets forskningsplaner og vejledt med hensyn til disse.

MEDARBEJDERE

Til nævnets forsknings- og informationsinstitut har der i 2003 været knyttet følgende medarbejdere:

Videnskabeligt personale:

Ph.d. *Margrethe Heidemann Andersen* (projektansat på Moderne importord i Norden til 31.3.2003; fra 1.4.2003 forskervikar; fra 27.10.2003 barselsorlov)

Videnskabelig medarbejder, mag.art. *Søren Beltoft* (institutleder)
Forsker, cand.mag. *Henrik Holmberg* (afgik ved døden 15.5.2003)

Seniorforsker, cand.mag. *Pia Jarvad* (orlovsbevilling fra Kulturministeriets forskningspulje fra 1.10.2003-30.9.2004 til projektet Videnskabens sprog – latin, dansk eller engelsk, jf. s. 20)
Cand.mag. *Jørgen Nørby Jensen* (forskningsassistent indtil 30.9.2003; fra 1.10.2003-30.9.2004 videnskabelig medarbejder, vikaransat)
Videnskabelig medarbejder, cand.mag. *Anita Ågerup Jervelund* (tillidsrepræsentant)
Ph.d.-studerende, cand.mag. *Marianne Rathje* (fra oktober 2003 og følgende 5 måneder ansat som videnskabelig medarbejder, barselsvikar for Margrethe Heidemann Andersen)
Seniorforsker, ph.d. *Ole Ravnholt*
Seniorforsker, dr.phil. *Vibeke Sandersen*
Seniorforsker, cand.mag. *Jørgen Schack*
Forskningsassistent, cand.mag. *Birgitte Brinkmann Thomasen* (orlov)
Ph.d.-studerende, cand.mag. *Jacob Thøgersen* (projektansat på Moderne importord i Norden).

Kontorpersonale:

Overassistent *Hanne Broch* (deltid)
Fuldmægtig *Anette Klett* (deltid).

Timelønnet medhjælp:

Stud.mag. *Lena Wienecke Andersen* (til november 2003)
Stud.mag. *Susanne Bøgh* (til november 2003)
Stud.mag. *Misja Dam* (fra november 2003)
Stud.mag. *Anders Grove* (fra november 2003)
Stud.mag. *Anne Riber Jarvad* (til november 2003)
Stud.mag. *Dorte Kobbeltvedt Madsen* (til november 2003)
Stud.mag. *Merete Schmidt* (fra november 2003).
Stud.scient. *Christian Sonne* (it-medhjælper; fra juni 2003)

Sprognævnet har modtaget midler til projektet *Moderne importord i Norden* fra Nordisk samarbejdsorgan for humanistisk forskning (NOS-h), Grete og Sigurd Pedersens Fond og Skibsreder C. Brebøls Almennyttige Fond.

Nævnets pensionerede seniorforskere har bevaret en arbejdsmæssig tilknytning til nævnet: Cand.mag. *Jørgen Eriksen* har fortsat leveret flere tusind excerpter til seddelsamlingen, og det samme gælder cand.jur. *Arne Hamburger*, der under sin daglige tilstedeværelse på instituttet tillige har givet råd i sproglige spørgsmål, varemærkespørgsmål mv. og har udført kontorarbejde.

Nævnets tidligere formand *Allan Karker* har forøget seddelsamlingen med flere tusind excerpter.

MØDER

ÅRSMØDE OG REPRÆSENTANTSKABSMØDE

Nævnet holdt årsmøde 28.2.2003. På dagsordenen var der foruden de faste punkter et punkt med overskriften ”Oplæg om en dansk sprogpolitik ved Niels Davidsen-Nielsen”. Dernæst fulgte et punkt med overskriften ”Oplæg om kommasituationen ved Mogens Damm”. Repræsentantskabet vedtog at sende oplægget om sprogpolitik til kulturministeren og Folketingets kulturudvalg; det fik ikke ringe indflydelse på en forespørgselsdebat i Folketinget om dansk sprogpolitik ca. 3 uger senere.

Der blev holdt repræsentantskabsmøde 3.10.2003. Der var to punkter på dagsordenen, nemlig ”Orientering om kommasituationen og fremlæggelse af beslutningsforslag om indførelse af ét kommateringssystem” og ”Diskussion af oplæg til en dansk sprogpolitik fra en arbejdsgruppe nedsat af kulturministeriet”. På mødet blev forslaget om indførelse af ét kommateringssystem vedtaget. Denne vedtagelse blev hilst velkommen af kulturministeren, og dermed var den såkaldte kommakrig slut.

ARBEJDSUDVALGSMØDER

Arbejdsudvalget har holdt 7 møder i 2003. Udvalget har som sædvanlig især behandlet sproglige forespørgsler og udkast til artikler mv. til *Nyt fra Sprognævnet*, spørgsmål i forbindelse med de nordiske sprognævns samarbejde, nævnets arbejde med kommatering, nævnets sprogpolitik, ansættelsesspørgsmål, planer for nævnets fremtidige struktur og nævnets økonomi.

NORDISK SAMARBEJDE

DE NORDISKE SPROGNÆVNS ÅRSMØDE

De nordiske sprognævns årsmøde blev holdt i Tavastehus, Finland, 29.-30. august 2003. Mødet var arrangeret af Forskningscentralen för de inhemska språken i samarbejde med Nordisk Sprogråd. Sprogmødets tema var *Språkvården och skolan*.

NORDISK SPROGRÅD

Formandskabet og sekretariatsfunktionen for Nordisk Sprogråd blev overtaget fra Dansk Sprognævn af Norsk språkråd 1. januar 2003.

Niels Davidsen-Nielsen har i 2003 været Dansk Sprognævns repræsentant i Nordisk Sprogråd med *Henrik Hagemann* som suppleant.

Sprogrådets årsmøde blev holdt 31. januar og 1. februar 2003 på Hotel Kong Frederik i København. Sprogrådets rådsmøde blev holdt den 28. august 2003 i Tavastehus.

I 2003 vedtog Nordisk Ministerråd en generel omorganisering af Nordisk Sprogråd. Denne omorganisering omfatter bl.a. det nordiske sprogsamarbejde, der fra 1. januar 2004 vil blive varetaget af Nordens Sprogråd gennem programmet Nordplus Sprog.

Om Sprogrådets virksomhed i 2003 og forberedelserne til Nordens Sprogråd henvises til nævnenes og Sprogrådets fælles årsskrift, *Språk i Norden - Sprog i Norden 2004*.

DEN EUROPÆISKE SAMARBEJDSORGANISATION FOR NATIONALE SPROGINSTITUTTER

(EFNIL - European Federation of National Institutions for Language)

Ved en konference i Saltsjöbaden ved Stockholm 13.-14. oktober 2003 blev Den Europæiske Samarbejdsorganisation for Nationale Sproginstitutter efter flere års forberedende arbejde formelt grundlagt. Dansk Sprognævn var her repræsenteret af formanden, Niels Davidsen-Nielsen, og Søren Beltoft, videnskabelig medarbejder og institutleder.

Medlemsorganisationerne er nationale institutter hvis arbejdsområder er forskning, dokumentation og strategi/politik i forbindelse med de officielt anerkendte standardsprog inden for EU's medlemslande.

Vedtægterne fastlægger fem indsatsområder:

- 1) Projekter inden for beskrivelse og analyse af den nuværende sproglige situation i EU og konsekvenser for den sproglige udvikling på længere sigt
- 2) Videnskabeligt funderede analyser af mellemstatslige sprogproblemer og spørgsmål i forbindelse med sprogpoltiske problemstillinger
- 3) Rådgivning af politiske beslutningstagere i EU's institutioner og i medlemsstaterne i sager af sprogpoltisk karakter
- 4) Oplysning om de kulturelle og praktiske fordele ved sproglig mangfoldighed og flersprogethed i Europa gennem målrettede indsatser og publikationer
- 5) Andre aktiviteter der bidrager til at opfylde disse mål.

På mødet blev der fastlagt en årlig medlemsafgift på 3.000 euro.

Samarbejdsorganisationen har en hjemmeside hvor man kan finde yderligere materiale, adressen er: www.eurfedling.org.

KONTAKTER MED ANDRE INSTITUTIONER MV.

Nævnet har fortsat en samarbejdsaftale med Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet, og de øvrige nordiske institutter og forskningsinstitutioner i København om ph.d.-uddannelsen ved de pågældende institutter.

Flere af nævnets medarbejdere er aktivt engageret inden for fagligt relevante selskaber og institutioner mv.:

Arne Hamburger har fortsat repræsenteret nævnet i Terminologigruppen, der har sekretariat på Handelshøjskolen i København.

Pia Jarvad har fortsat repræsenteret nævnet i Stednavneudvalget, og hun har været nævnets repræsentant i styregruppen for det fællesnordiske projekt Internordisk sprogforståelse. *Pia Jarvad* har desuden været nævnets repræsentant i det fællesnordiske projekt Moderne importord i Norden.

Anita Ågerup Jervelund har været nævnets repræsentant i styregruppen for websitet dansk.dk (en portal for danskfaget).

Marianne Rathje har været næstformand i Fagligt Forum for Sprogpsykologi.

Ole Ravnholt har afløst *Henrik Holmberg* som nævnets repræsentant i It-Terminologi-Udvalget. Han har fortsat været censor i faget dansk ved lærerseminarierne og fast, eksternt medlem af lektorbedømmelsesudvalget for dansk på lærerseminarierne.

Vibeke Sandersen har fortsat været styrelsesmedlem i Universitets-Jubilæets danske Samfund.

Jørgen Schack har fortsat været bestyrelsesmedlem i LEDA (Leksikografer i Danmark). Han har desuden været bestyrelsesmedlem i Selskab for Nordisk Filologi og har været medlem af Kemisk Forenings Nomenklaturudvalg.

Pia Jarvad og *Anita Ågerup Jervelund* stod i Sprognævnets stand ved Sprogmesse 2003, der var arrangeret af Dansk Selskab for Fagsprog og Fagkommunikation, og som fandt sted i Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse (FUHU) den 26.9.2003 (Europarådets sprogdag).

ORDSAMLINGEN

Den elektroniske ordsamling er i 2003 vokset med ca. 5.000 excerpter, og den seddelbaserede samling med et tilsvarende antal. Den rummer nu ca. 945.000 sedler.

Indsamlingen har som i tidligere år omfattet ikke blot nye ord, men også nye ordanvendelser, afvigende stavemåder, udtaleforhold, nye bøjningsformer og nye grammatiske konstruktioner.

Ved indsamlingen tilstræbes der stor spredning på de forskellige kilder: dagblade, distriktsblade, tidsskrifter, kataloger, underholdningsblade, skønlitteratur, faglitteratur, love og bekendtgørelser, skilte, radio, tv osv.

Sprognævnets ordsamling har grundlæggende betydning for nævnets oplysnings- og rådgivningsvirksomhed, for indsigelser mod registrering af visse varemærker, for det løbende arbejde med Retskrivningsordbogen og for udarbejdelsen af publikationer om nye ord i dansk.

Samlingen er efter nærmere aftale tilgængelig for offentligheden og er også i 2003 blevet brugt af fx studerende og ordbogsredaktører.

Der er i de senere år sket et drastisk fald i antallet af årlige excerpter, fra ca. 10.000 i 2000 til ca. 5.000 i 2003 (tallene for 2001 og 2002 er hhv. ca. 7.000 og ca. 6.000). Den utilfredsstillende udvikling skyldes primært at området er blevet stærkt nedprioriteret på grund af resurseknaphed i nævnet. Det bør dog nævnes at de store tekstkorporer der nu er tilgængelige for offentligheden på internettet, fx Korpus 2000 (www.dsl.dk) og InfoMedia (www.infomedia.dk), i vid udstrækning kan supplere, omend ikke erstatte, nævnets egen excerpering.

OPLYSNING OG RÅDGIVNING

SPØRGSMÅL OG SVAR

Nævnet har i 2003 besvaret 14.044 sproglige spørgsmål, fordelt på 9306 telefoniske svar og 4738 skriftlige svar, heraf langt de fleste via e-post. Det samlede antal svar er næsten på samme niveau som det hidtil højeste (14.429 i 2000), og antallet af skriftlige svar er højere end nogensinde før.

	telefon	e-post	breve	fax	i alt	skriftlig	mundtlig
1997	11255	351	700	327	12633	1378	11255
1998	10819	1370	626	402	13217	2398	10819
1999	9639	2133	598	136	12506	2867	9639
2000	9801	4367	182	79	14429	4628	9801
2001	10029	3246	261	33	13569	3540	10029
2002	8439	3323	258	30	12050	3611	8439
2003	9306	4598	135	5	14044	4738	9306

Både i 2001 og 2002 har der i en periode været lukket for modtagelse af e-post-spørgsmål og i 2002 også for telefonspørgsmål, i 2001 på grund af voldsomt arbejdspress i forbindelse med færdiggørelsen af tredje udgave af Retskrivningsordbogen, i 2002 i forbindelse med at instituttet flyttede til nye lokaler på Københavns Universitet Amager.

Man kan altså forvente at det samlede antal spørgsmål ikke vil falde, og at antallet af skriftlige spørgsmål vil stige. Det er et problem fordi skriftlige svar er betydelig mere resursekrævende end mundtlige. Svartjenestens træk på nævnets resurser er altså voksende, ikke alene på grund af at antallet af spørgsmål vokser, men også på grund af forskydningen fra mundtlige til skriftlige svar. Der er ingen grund til at tro at et gennemsnitligt e-post-svar set fra spørgerens synspunkt er af væsentlig højere kvalitet end et mundtligt; fordelene for spørgeren er kun at man bliver fri for at vente i telefonkøen.

Selv på kort sigt er denne udvikling et problem fordi de nødvendige ekstra resurser til svartjenesten kun kan tages fra andre vigtige arbejdsopgaver som svartjenestens kvalitet er afhængig af, fx forskningen i det danske sprogs udvikling og arbejdet med redigering af Retskrivningsordbogen.

HJEMMESIDEN

Sprognævnets netsted, www.dsn.dk, er i 2003 blevet vedligeholdt og udbygget. Fx er menupunktet ”pressemeldelser” blevet oprettet, og listen med svar på OSS’er (ofte stillede spørgsmål til Sprognævnet) er blevet udvidet og ajourført. Både *Nyt fra Sprognævnet* og *Retskrivningsordbogen* er tilgængelige via hjemmesiden. Der er et stigende antal besøgende på nævnets hjemmeside. I 2003 har der gennemsnitligt været ca. 1800 besøgende om dagen. Netudgaven af Retskrivningsordbogen er særlig besøgt. Hjemmesiden blev redigeret af Henrik Holmberg indtil ca. 1. maj 2003, derefter af Anita Ågerup Jervelund.

VEJLEDNING MV.

Medlemmer af arbejdsudvalget og ansatte i Sprognævnet har holdt foredrag og har medvirket i radio og tv med oplysning om nævnets virksomhed og om sprogproblemer i almindelighed.

Nævnet har haft besøg af skoleelever, studerende fra de højere læreanstalter og grupper af sproginteresserede; alle er blevet orienteret om nævnets virksomhed. Desuden har studerende og forskere konsulteret nævnet i forbindelse med formulering og udarbejdelse af opgaver, specialer, eksamens- og forskningsprojekter og har fået vejledning af nævnets ansatte.

ELEKTRONISK SVARBASE

Sprognævnets elektroniske svarbase indeholder register til afgivne svar af generel interesse, kodet til genfindelse, dels på grundlag af en ordsøgning, dels efter sproglige (syntaktiske, orddannelsesmæssige, normmæssige) kriterier. Basen indeholder desuden alle de svar som siden oktober 1996 er afgivet via e-post.

FORSKNINGSBERETNING

Forskningen i Dansk Sprognævn falder i to hovedgrupper, *institutionsforskningen*, dvs. den forskning der følger umiddelbart af de opgaver som nævnet har efter sprognævnsløven, og den *personlige forskning*, dvs. den forskning som den enkelte ansatte selv vælger.

Hovedopgaven inden for institutionsforskningen har også i 2003 været ”at følge det danske sprogs udvikling”, opdelt i de to delvis overlappende hovedprojekter: *Ordsamlingen* og *Svarsamlingen*. Arbejdet med svartjenesten, som udgør grundlaget for projektet *Svarsamlingen*, har også i 2003 kunnet holdes på et forsvarligt niveau, men det store antal spørgsmål gør det fortsat nødvendigt med en særlig indsats for at finde nye løsninger for at sikre at kvalitetsniveauet fortsat kan holdes. Til gengæld har der været knappere resurser til arbejdet med excerperingen, som udgør grundlaget for projektet *Ordsamlingen*.

Desuden deltager nævnet i det fællesnordiske forskningsprojekt *Moderne importord i Norden*. Målet med dette projekt er at lave en sammenlignende undersøgelse af hvordan moderne importord bliver behandlet i sprogene i Norden, og at skaffe generel indsigt i vilkårene for dannelse af sprogholdninger og speciel indsigt i holdningerne til importord i Norden. Ud over denne opgave har projektet også som intention at skabe et grundlag for drøftelser og afgørelser om mål og midler i sprogrøgsarbejde og sprogpolitik i Nordisk Sprogråd og i de nationale nordiske sprognævn. Projektet er initieret af Nordisk Sprogråd og ledes af professor Helge Sandøy, Bergen. Fra dansk side består netværket af lektor, ph.d. Tore Kristiansen og lektor Inge Lise Pedersen, Nordisk Forskningsinstitut, Afdeling for Dialektforskning, og fra Dansk Sprognævn Pia Jarvad, Margrethe Heidemann Andersen, Marianne Rathje og Jacob Thøgersen. Der har været afholdt netværksmøde 8.-11. maj 2003 på Island og 6.-8. november 2003 i København.

Inden for den personlige forskning har der i 2003 været arbejdet med flere større projekter, som er beskrevet under punktet ”Personlige forskningsprojekter”.

Sideløbende med de større forskningsprojekter har flere af nævnets medarbejdere i 2003 publiceret afhandlinger og artikler mv. inden for nævnets forsknings- og interesseområder og har leveret bidrag ved faglige konferencer. Se nærmere nedenfor i afsnittene ”Publicerede arbejder af nævnets medarbejdere og pensionister” og ”Foredrag og konferenceindlæg af nævnets medarbejdere”.

Studieophold ved Dansk Sprognævn:

Au_ur Hauksdóttir, docent og forstander for Vigdís Finnbogadóttir Instituttet for Fremmedsprog ved Islands Universitet, opholdt sig 1.2.-1.7.2003 som gæsteforsker ved instituttet for at gøre forstudier til en islandsk-dansk elektronisk baseret ordbog over idiomer.

Kortere studieophold var den 26.-30.5.2003 med Masako Suzuki, ph.d.-studerende ved Osaka Universitet, Japan (idiomer); den 7.7.-18.7.2003 Andrej Szubert, phil.dr. lektor ved Universitetet i Poznan, Polen (engelsk i dansk) og den 18.8.-22.8.2003 E. Rajnik, dr.hab. professor ved Universitetet i Poznan, Polen (dansk orddannelse).

PUBLIKATIONER MV.

PUBLIKATIONER UDSENDT AF SPROGNÆVNET ELLER I NÆVNETS SKRIFTSERIE

Nyt fra Sprognævnet 2003/1, 2003/2, 2003/3, 2003/4. 60 kr. pr. årgang. - Udsendt til ca. 4.000 abonnenter. Fås hos Sprognævnet. Også publiceret på nævnets hjemmeside.

Årsberetning 2002. Juli 2003. 23 s. + bilag. Gratis. Fås hos Sprognævnet.

Rigtigt kort. Anbefalede forkortelser. Redigeret af Jørgen Nørby Jensen og Marianne Rathje. Dansk Sprognævns skrifter 30. Gyldendal 2003. 120 sider.

PUBLICEREDE ARBEJDER AF NÆVNETS MEDARBEJDERE OG PENSIONISTER

Margrethe Heidemann Andersen: *Fra ungdomssprog til Sprognævn. Om holdninger til brugen af engelske lån i dansk*. I: *Nyt fra Sprognævnet* 2003/1, s. 11-15.

-: *Om Mujaffaspillet, Mujaffaer og Brianer*. I: *Nyt fra Sprognævnet* 2003/4, s. 13-15.

-: *Engelsk i dansk. Sprogholdninger i Danmark. Helt vildt sjovt eller wannabeagtigt og ejendomsæglerkækt?* I: 9. Møde om *Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus Universitet, 9. -11. oktober 2002, s. 34-42.

-: *Bopælskommune, livsstil og holdninger. Om unges holdninger til engelske lån i dansk*. I: *XCOM. Magasinet for Sprog og Kommunikation*. Medlemsblad for Erhvervsprogligt Forbunds studerende, februar 2003, s. 4-5.

Arne Hamburger: *Kamuflerede ord fra engelsk*. I: *Nyt fra Sprognævnet* 2003/4, s. 10-13.

Arne Hamburger og Iben Rasmussen: *Årets sprogfornyelser*. I: *Hvem Hvad Hvor* 2003, s. 366-367.

Pia Jarvad: *Opkomling, stenalder, nörd og regneark - om danske afløsningsord i nyordsdannelsen og deres gennemslagskraft*. I: Helge Sandøy (red.): *Med bil i Norden i 100 år. Ordlagning og tilpassing av utalandske ord*, s. 24-32.

Pia Jarvad, Jørgen Nørby Jensen og Jørgen Schack: *Ny sproglitteratur 2002. Danmark*. I: *Sprog i Norden 2003. Årsskrift for Nordisk Sprogråd og sprognævnene i Norden*. Novus Forlag 2003, s. 134-143.

Jørgen Nørby Jensen: *Lige i sprogfætteren!* I: *Mål og Mæle*, 26. årg., nr. 3, 2003, s. 15-18.

-: se Pia Jarvad, Jørgen Nørby Jensen og Jørgen Schack.

Jørgen Nørby Jensen og Marianne Rathje (red.): *Rigtigt kort. Anbefalede forkortelser*. Dansk Sprognævns skrifter 30. Gyldendal 2003. 120 sider.

Jørgen Nørby Jensen og Marianne Rathje: *Rigtigt kort*. I: *Nyt fra Sprognævnet* 2003/4, s. 3-6.

Marianne Rathje: se Jørgen Nørby Jensen og Marianne Rathje.

Jørgen Schack: *Anbefalede Plantenavne*. I: *Nyt fra Sprognævnet* 2003/2, s. 1-4.

-: *Lægemiddelnavne*. I: *Navnet er trofast*. Modersmål-Selskabets årbog 2003, s. 69-79.

-: se Pia Jarvad, Jørgen Nørby Jensen og Jørgen Schack.

Antagne afhandlinger:

Margrethe Heidemann Andersen forsvarende sin ph.d.-afhandling 20.12.2002, og den 21.1.2003 har Fakultetsrådet ved det Humanistiske Fakultet på Københavns Universitet tildelt hende ph.d.-graden.

Disputats, forsvar og konferering af doktorgrad:

Den 15.10.2003 udkom Vibeke Sandersen: "*Jeg skriver dig til for at lade dig vide*". *Skrivefærdighed og skriftsprog hos menige danske soldater i treårskrigen 1848-50* (C.A. Reitzel 2003). Afhandlingen, der i 2002 blev antaget til forsvar for den filosofiske doktorgrad (jf. Årsberetning 2002, s. 16), blev forsvaret den 4.12.2003 på

Københavns Universitet, og doktorgraden blev konfereret Vibeke Sandersen 12.12.2003.

FOREDRAG OG KONFERENCEINDLÆG AF NÆVNETS MEDARBEJDERE

Margrethe Heidemann Andersen: *Engelsk i dansk*. Foredrag i Erhvervs sprogligt Forbund, Århus, 9. oktober 2003.

-: *Engelsk i dansk. Et spørgsmål om holdninger*. Foredrag i Selskab for Nordisk Filologi, Københavns Universitet, 30. oktober 2003.

Pia Jarvad: *Seminar om Sprognævnets arbejde. Domænetab og engelsk i dansk for akademikere ved journalistisk efteruddannelse*, Journalisthøjskolen, 3. april 2003.

-: *Sprogpolitik og nyt komma*. Foredrag ved Tårnby Gymnasium, 8. april 2003.

-: *Domænetab*. Foredrag i Erhvervs sprogligt Forbund, 24. april 2003.

-: *Dansk Sprogpolitik*. Foredrag ved Sprogmesse 2003, der var Dansk Selskab for Fagsprog og Fagkommunikations bidrag til Europarådets sprogdag 26. september 2003.

-: *Hvor skal vi hen, du? Om bevingede ord*. Foredrag ved den 7. nordiske konference i leksikografi i Ørsta Volda, 21.-24. maj 2003.

-: *Domænetab inden for videnskab*. Foredrag ved Nordiske Sprog- og Litteraturdage på Nordatlantens Brygge, 29.-30. november 2003.

Pia Jarvad og Jørgen Schack: Undervisning af et hold studerende på Danmarks Journalisthøjskole i Århus. Emnerne var engelsk i dansk, sprogpolitik og sprog og norm, 12. marts 2003.

Marianne Rathje: *Generationssprog i mundtlig interaktion*. Foredrag ved Universitetet i Bergen, for hhv. et overbygningshold i sociolingvistik og på Fredagsseminar på Lingvistik, 9. april 2003 og 11. april 2003.

-: *Is it possible to investigate politeness in conversation?* Foredrag på konferencen *Second International Conference on Language Variation in Europe*, Uppsala, 12.-14. juni 2003.

-: *Misforståelser og ikkeforståelser i intragenerationelle samtaler*. Foredrag ved Linköpings universitet, Tema Kommunikation, arrangeret af *Samtal i vardag och arbete*, 11. september 2003.

Marianne Rathje (med Rikke Buch Nielsen): *Citatbrug i tre generationer*. Foredrag på konferencen *OFTI 21 (Områdesgruppen för studier av talspråksinteraktion)* Lunds universitet, 19.-20. september 2003.

Ole Ravnholt: *Dansk sprog*. Foredrag for norske og islandske studerende, Fondet for dansk-norsk samarbejde, Schæffergården, Gentofte (fire gange).

-: *Sprogpolitik, sprogrigtighed og fremtidens danskfag*. Foredrag ved det 50. nordiske sprog møde, Hotel Aulanko, Tavastehus, Finland, 29.-30. august 2003. Udkommer i *Sprog i Norden* 2004.

-: *Udfordringer i regeringens it-politik*. Foredrag ved Nordisk Sprogråds konference om sprogteknologi 17.-19. oktober 2003, Schæffergården, Gentofte.

Jørgen Schack: se Pia Jarvad og Jørgen Schack.

Jacob Thøgersen: *Observer's Paradoxes in Research Interviews*. Foredrag på konferencen *Second International Conference on Language Variation in Europe*, Uppsala, 12.-14. juni 2003.

Jacob Thøgersen (med Leila Al-Zagheer): *En Introduktion til Diskursiv Psykologi*. Foredrag i Sociolingvistisk Studiekreds, 21. oktober 2003.

AKTIVITETSPLAN FOR 2004

ADMINISTRATION

Nævnet bestræber sig på at kunne opretholde det faste personale på samme niveau som i 2003 (se nærmere i afsnittet "Medarbejdere", s. 5). En ledig forskerstilling vil blive besat 1. august 2004, men det vil ikke være muligt at fastholde ansættelsen af de to forskningsassistenter.

Overgang til nye regnskabssystemer, overgang til omkostningsbaseret regnskab, voksende krav til bogføring,

udarbejdelse af resultatkontrakt, opfølgning på ”e-dag”, indarbejdning af elektronisk dokumenthåndtering, indarbejdning af abonnementsstyringsprogram til nævnets tidsskrift *Nyt fra Sprognævnet* mv. vil i 2004 medføre en del ekstra administrativt arbejde og vil medføre en del efteruddannelse og kursusaktivitet.

Der vil også i 2004 blive arbejdet videre med personalepolitiske retningslinjer og med nævnets fremtidige organisation.

Der vil ligeledes blive arbejdet videre med at udbygge og ajourføre beskrivelsen af nævnets arbejds- og forretningsgange med henblik på at bringe nævnets forretningsgange i overensstemmelse med de krav der stilles med overgangen til det nye regnskabssystem.

I 2004 vil to forskere være frikøbte, forskningsassistentstillingerne udløber og en ledig forskerstilling vil først blive besat i andet halvår af 2004. Det vil således være en udfordring at overkomme de ikke mindskende arbejdsopgaver i instituttet i det kommende år.

ORDSAMLINGEN

Igen i 2003 er der sket en forøgelse af ordsamlingen. Inddateringen varetages fortsat primært af studentermedarbejdere. En meget stor del af excerperingsarbejdet udføres ulønnet af to pensionerede medarbejdere (jf. s. 6). Der arbejdes i 2004 videre på at overføre en større del af det nødvendige excerperingsarbejde til de ansatte.

OPLYSNING OG RÅDGIVNING

I det fremtidige arbejde med svartjenesten tilstræbes det at begrænse belastningen på nævnets medarbejdere uden at kvaliteten af de afgivne svar falder. Det er målet at gøre dette bl.a. ved at fortsætte udviklingen af den allerede eksisterende database til registrering og genfindelse af spørgsmål og svar med henblik på genbrug af allerede afgivne svar (se afsnittet ”Elektronisk svarbase”, s. 13). Derudover er det især vigtigt at fortsætte udbygningen af nævnets hjemmeside, som efter alt at dømme er den vigtigste indgang til e-posten. Det er hensigten at arbejdet med revidering og udbygning af svar på ofte stillede spørgsmål (OSS'er) skal videreføres og udvikles i 2004.

RETSKRIVNINGSORDBOGEN

Der arbejdes stadig med Retskrivningsordbogen med henblik på kommende udgaver og revisioner. Det blev besluttet på arbejdsudvalgsmødet 13.6.2003 at nævnet i 2006 må nøjes med at udsende en Retskrivningsordbog der har status som et nyt oplag (dog med tilføjelse af det ændrede kommasystem der blev vedtaget på repræsentantskabsmødet 3.10.2003, jf. s. 7) for at have resurser til at kunne udgive en ny, fuldstændig gennemskrevet ordbog i 2011.

ANDRE INSTITUTIONSPROJEKTER

Sprognævnets forskningsplan omfatter forskning inden for to felter: *Sprogudvikling og normering* og *Orddannelse og ordforråd*. Begge felter er centrale for løsningen af Sprognævnets almindelige opgaver, og der er ikke et samlende perspektiv på dem ved andre danske forskningsinstitutioner. Det er ønskværdigt at disse forskningsopgaver løses i samarbejde med andre forskningsinstitutioner, gerne i forbindelse med en eventuel forskerskole. Forskningen er forankret i de personlige forskningsprojekter som nævnets forskere og seniorforskere varetager, men vil også inddrage de øvrige videnskabelige medarbejdere.

Projektet *Sprogudvikling og normering* drejer sig om skrivefærdighed og skriftsprogsnorm og omfatter bl.a. en undersøgelse af udviklingen i skolebørns skrivestrategier og skrivefærdigheder.

I projektet *Orddannelse og ordforråd* er det planen at udforske moderne dansk orddannelse og ordforråd i en række delprojekter. Det er hensigten at projektet skal virke igangsættende og samlende for forskningsområdet. En væsentlig del af nævnets indsats på dette område vil i 2004 ligge i det fællesnordiske forskningsprojekt *Moderne importord i Norden* (se afsnittet ”Forskningsberetning”, s. 13).

PERSONLIGE FORSKNINGSPROJEKTER

Pia Jarvads forskningsprojekt er Videnskabens sprog - latin, dansk eller engelsk. Videnskabelige metoder og principper er i deres natur internationale, og for at videnskaben kan udvikle sig, er det nødvendigt at kommunikere ud over den nationale grænse som nationalsproget giver. Derfor er et internationalt fælles sprog værdifuldt, og nationale videnskabsfolk har gennem tiden kommunikeret på andre sprog end deres modersmål, fx med latin som det fælles sprog op til midten af 1800-tallet; i dag er det engelsk, mens andre sprog dog også benyttes. Projektet vil definere hvad der konstituerer et videnskabssprog, og hvordan et fag opbygger sit særlige, faglige sprog. Projektet vil se på de spor som fremmede videnskabelige mønstre sætter sig i sproget og se på ordforråd (terminologi), ortografi og tekstopbygning, og undersøge hvilke konsekvenser det kan få for et fag at engelsk i større og større udstrækning benyttes som videnskabssprog.

Marianne Rathjes ph.d.-projekt har titlen *Generationssprog i mundtlig interaktion*. Det er tanken i projektet at undersøge om der findes generationssproglige forskelle i forskellige generationers uformelle, mundtlige interaktion med ubekendte samtalepartnere. Bl.a. undersøges det om ældre, midaldrende og yngre har forskellige opfattelser af taler- og lytterroller, forskellige opfattelser af hvor tæt man kan gå på samtalepartnere, og hvilke emner der tales om i de forskellige aldersgrupper. Det undersøges også i hvilken udstrækning informanterne tilpasser sig den de taler med, når de taler med en fra en anden generation, og i hvilken udstrækning de hænger fast i deres eget generationssprog.

Ole Ravnholts forskningsprojekt har titlen *Meddelelsesstruktur i dansk. En undersøgelse af skoleelevers skriftlige arbejder med henblik på talesprogs- og skriftsprogsstrategier i struktureringen af meddelelsen*. Statens Humanistiske Forskningsråd har bevilget 2 års frikøb til arbejdet i 2004-05. Projektet skal undersøge den hypotese at mange af de problemer med skriftlig formulering man finder hos skoleelever (og studerende), hænger sammen med at de bruger

talesprogsstrategier i struktureringen af informationen i ytringer og i sammenkædningen af dem, og det fungerer ikke i skriften, bl.a. fordi trykforholdene og sætningsmelodien spiller en væsentlig rolle for forståelsen af mundtlige meddelelser.

Undersøgelsen skal bygge på et materiale der består af tekster fra elever i 3. og 8. klasse, ca. 25 i hver gruppe. Teksterne skal foreligge i tre former: Dels sådan som informanterne selv har skrevet dem, og dels som båndoptagelser af oplæsning af de samme tekster og som optagelser (med en såkaldt eye tracker) af øjenbevægelser når de bliver læst. Det vil gøre det muligt at undersøge sammenhængen mellem den grammatiske kompleksitet i en ytring og opdelingen af informationen i ytringen i ny og allerede kendt information. Og det vil gøre det muligt at undersøge hvilke træk i teksten der gør den let eller svær at læse, især hvilken rolle brug af talesprogsstrategier kan spille.

Undersøgelsen har både et teoretisk og et praktisk sigte. Dels skal den bidrage til udforskningen af meddelelsesstrukturering i dansk og især belyse forskelle mellem talesprog og skriftsprog. Og dels skal den bidrage til at give et bedre grundlag for undervisningen ved at tilvejebringe ny viden om børns og unges tilegnelse af skriftsproget på grundlag af det talesprog som de har med sig når de begynder i skolen.

Vibeke Sandersen arbejder i forlængelse af disputatsen (jf. s. 16) på en filologisk tilrettelagt og kommenteret tekststudgave af et udvalg af breve fra håndskriftet NKS 1123zm, hvoraf statistisk udvalgte dele er behandlet i disputatsen.

Ved tekstudvælgelsen vil flg. typer af breve blive repræsenteret: 1) breve der illustrerer literacyproblemet, 2) breve der illustrerer de skrivendes aldersgrupper, 3) breve der illustrerer de skrivendes regionale fordeling, 4) breve der illustrerer den sociale lagdeling (sønner af gårdmænd, af husmænd og af indsiddere), 5) breve fra soldater tilhørende særgrupper (fx de prægrundtvigske vækkelsesbevægelser), 6) breve tilhørende forskellige subgenrer (bønskrifter fx til sognepræsten, takkebreve for modtagne gaver, breve til soldatens husbond og madmor, breve til koner og kærester, til forældre og søskende, til venner og kammerater), 7) breve med emnefællesskab, 8) breve der indeholder selvavede(?) vers. Der arbejdes nu med breve der illustrerer literacyproblemet.

Jørgen Schacks forskningsprojekt har arbejdstitlen *Ordmærker i dansk. Om ordmærker og deres forhold til det øvrige ordforråd*. Projektet omfatter bl.a. excerpering og systematisering af ordmærker som er offentliggjort i Dansk Varemerketidende 1992 ff. (excerperingen omfatter først og fremmest ordmærker der indehaves af erhvervsdrivende som driver virksomhed her i landet, dvs. ordmærker som er dannet på hjemlig grund). De indsamlede ordmærker sammenholdes med og beskrives i forhold til de velkendte orddannelseskategorier: sammensætning, afledning, ellipse mv. Ved siden af beskrivelsen af de orddannelsesmæssige forhold arbejdes der med en beskrivelse af de principper der ligger til grund i afgørelsen af sager som vedrører fænomenet *forvekslelighed* (det forhold at to eller flere varemærker ligner hinanden så meget at de vil kunne forveksles).